

ТМ	Г. XXXII	Бр. 4	Стр. 757 - 760	Ниш	октобар - децембар	2008.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

UDK 316.774:316.647.8(=214.58)(497.11)

Прегледни чланак

Примљено: 09.05.2008.

Наташа Симеуновић

Факултет за културу и медије

Београд

НЕГАТИВНИ СТЕРЕОТИПИ: РОМИ СУ КРИМИНАЛЦИ (Анализа текстова из таблоидног листа *Курир*)

Резиме

Рад покушава да покаже како је проблем предрасуда и стереотипа према Ромима велики и да је добрим делом заслужан за лош положај Рома у друштву. То се посебно потврђује у медијским репрезентацијама тема о Ромима. Интересовало нас је како, када и колико ове теме заузимају медијски простор, посебно у најпознатијем и најчитанијем таблоиду у Србији, у *Куриру* (2003-2007).

Кључне речи: медији и мањинска политика, улога медија, ромска мањина, стереотипи, медијски дискурс, медијске репрезентације, таблоид

Овом општем и надређеном појму припадају сви стереотипи који говоре о томе да се Роми свађају, лажу, варају, краду, пљачкају и убијају. Подсетићемо, медијска политика може бити фокусирана на промоцију различитости и мултикултурализма. Међутим, дневни лист *Курир* обраћа врло мало пажње на догађаје у којима су Роми жртве, као што је случај са расистичким нападима или са говором мржње. Насупрот томе, на пример, у случајевима почињених криминалних дела, спомиње се увек етничка припадност или се актери осуђују пре доношења саме судске пресуде. Врло често се претпоставља, иако још није доказано, да су Роми починиоци неког дела. На тај начин се антиромска осећања шире и онеоспособљавају критички однос јавности према одређеним догађајима и актерима тих догађаја.

Мањинска права се никада не користе као аналитички оквир за пропитивање стварности. Медијска слика увек потврђује службену верзију стварности. Такво третирање различитости не може бити критеријум функционисања демократског друштва.

Почећемо од најблажег облика употребе стереотипа о криминалности Рома. Да би се сликовито описала политичка сцена у Србији на којој су главне улоге додељене Борису Тадићу и Војиславу Коштуници, користи се поређење у коме се Роми поново третирају као културно инфериорна етничка мањина: *Само ако њих двојица под хитно пређу са слатких речи на конкретна дела, само ако њих двојица покажу да умеју и могу да владају, а да се при том не свађају као најцрњи Цигани, само ако њих двојица без одлагања крену у одлучну офанзиву против набујалог криминала и корупције, само тада и само тако Србија има шансе да постане нормална земља којој неће бити забрањено да сања европски сан.*¹ Због чега се овде морало искористити поређење са Циганима? Одговор је јасан-зато што се негује стереотип о томе да се Роми највише и најстрашније свађају. Уз то, језичка одредница *најцрњи* недвосмислено упућује на расну диференцираност. Тако се испољавање свађалачког карактера повезује искључиво са расом и бојом коже. Нагласак је стављен на познатој предрасуди да се сви Роми свађају.

У тексту *Тортура* инсистира се на чињеници да су баш Роми они који врше тортуру над припадницима мађарске етничке мањине: *Роми, ученици петог разреда, терали вршњаке Мађаре да се клечећи моле на ромском језику и шамарали оне који су одбијали послушност.*² Јавности се представља начин на који Роми врше тортуру над другима, али се скоро нигде не говори о томе да и други врше тортуру над Ромима. Дакле, унутар овог медија простор који се даје Ромима означен је негативним третманом. Медијска понуда слика о Ромима једнозначна је и поједностављена. У истом тексту тортура се оснажује и општим колективним приказом понашања Рома: *Они углавном живе од социјалне помоћи и крађе, свађају се и туку, а недавно је забележен и случај свађе два ромска детета у основној школи, кад је један другог напао ножем.*³ Уз овакво понашање неминуовно долази и крађа: *Са сметлишта локалне живинарске фарме, по тврђњи мештана, Роми краду угинулу живину, коју препродају.*⁴ Није довољно што се афирмише стереотип о томе да сви Роми краду, него се још оснажује сликом која изазива одбојност и згражавање – краду са сметлишта већ угинулу живину.

¹ *Борис и Коштуница* – последња шанса Србије, *Курир*, 3. и 4. јул 2004.

² *Тортура*, *Курир*, 4. децембар, 2006.

³ Исто.

⁴ Исто.

Затим, у следећем тексту Роми се осуђују да су модерни гусари: *Банда наоружаних криминалаца пресреће и пљачка бродове и морнаре из Србије, нападају у зору, жртве најчешће вребају на Дунаву код Черне воде у Румунији... Савремени гусари најчешће су Роми и сиромашни Румуни, без посла и сигурне егзистенције.*⁵ Наративност се овде реализује у оживљавању старог сижеа новим актерима чија је етничка припадност наглашена и тиме се дистанцираност све више продубљује стварајући једно велико међуетничко неповерење.

Врло често се, без доказа, нуде претпоставке јавности да су неко лоше дело извршили Роми па се тако скоро систематски ради на њиховој стигматизацији: *Нико не може да објасни одакле се граната нашла испред једне породичне куће у овој улици. Чињеница је да ју је неко донео и ту оставио. Претпоставка је да су то учинили Роми који скупљају старо гвожђе.*⁶

У прилог негативној карактеризацији другости ромске етничке мањине иде стално потенцирање етничке припадности актера који су извршили криминално дело: *Иванка Војисаћ (76) претучена је јуче око 11.30 сати у стану у Улици Змај Јовина 27 у Београду, када су је напала три Рома и једна Ромкиња.*⁷

Навешћемо још један пример: *Јовица ми је причао да су му двојица Рома из Баната узели супругу, а онда су га и убили.*⁸ Дакле, нагласак на етничкој припадности је незаобилазан.

У тексту са насловом *Перу и бију* који прилично може изазвати панику и зебњу јавности говори се о томе како су *улични перачи "Градске чистоће" у Смиљанићевој улици након свађе претукли пролазника Драгана Кокотовића.*⁹ Текст је врло дуг и у највећем делу интониран негативним конотацијама које упућују на то да су перачи улица, а познато је да су скоро сви ромске националности, криви. Тек на крају текста, из изјаве генералног директора Градске чистоће сазнајемо да је пролазник провоцирао пераче погрдним узвицима и псовкама. Намера аутора, кроз овакво извештавање, сасвим је јасна: Роми се у свакој ситуацији стигматизују као кривци и негативци.

Етничко порекло представља се као једини могући одговор на питање зашто и како се нешто десило. Поред тога, етничко порекло указује на потенцијалну опасност по друштво, као на пример у извештавању о трговини децом: *Роми су оптужени да су на организован начин ради усвојења тек рођене девојчице ове године починили кривично дело трговине децом.*¹⁰ Слично томе, у другом тексту, уз описивање краја у

⁵ *Модерни гусари*, *Курир*, 7. август, 2006.

⁶ *Бомба на тротоару*, 17. октобар, 2005.

⁷ Исто.

⁸ *Ром убијен због жене*, *Курир*, 9. јун, 2004.

⁹ *Перу и бију*, *Курир*, 9. септембар, 2005.

¹⁰ *Мењали дете за алфа ромео*, *Курир*, 23. јун, 2006.

коме живе Роми, говори се о несталој ромској девојчици: *Малолетна А. Ш. из Врања пронађена у Дубровнику, у друштву Немца кога зову "чика Јохан", сумња се да је девојчица жртва трговине људима.*¹¹ Из текста се сазнаје да девојчица није украдена, већ су је родитељи дали, у јасним назнакама интонације извештаја, уствари продали.

И на крају, додаћемо и ексклузивни сензационалистички текст о Робињама, тј. о девојчицама из Дома за незбринуту децу у Врању које су жртве проституције: *Прича да се пре три године заљубила у једног Рома, Слободана, који јој је после месец дана наместио "редаљку" са петорицом мушкараца, после чега је из очаја почела да продаје тело. Она и Л. Л. тврде да проституција није могућа без покровитеља.*¹²

Из свега наведеног, јасно се предочава да је стереотип о томе да су Роми криминалци најчешћи, што није случајно. Преко дистрибуције оваквих стереотипа акумулира се моћ. Уз присутан процес таблоидизације медијске сфере, све може постати маневарски простор за испољавање сензационализма, дискриминације и расизма. Роми су криви и за оно што су учинили и за оно што нису учинили, јер су у мањини, а већина је увек у праву, изнад, недодирљива. Некако се намеће питање да ли је национализам и даље доминантна идеологија у Србији или је тај страх од другог заправо страх од нас самих, од оног другог у нама самимма.¹³

Nataša Simeunović, Beograd

NEGATIVE STEREOTYPES: THE ROMA ARE CRIMINALS (Analysis of Texts from the Tabloid Kurir [the Courier])

Summary

This article is an attempt of pointing to the fact that the question of protection of human rights and minority rights of Roma is not only the problem of law practice, but also that of the prejudices of majority non-Roma population against the Roma, one of the sources of the negative social position of Romanies in Serbia. Our research subject is therefore concerned with media presentations of the Roma. We have been interested in how, when and in what ways the Roma enter the media space and what media-created images of this group are. We have analyzed the prototypical representative of tabloid journalism in Serbia – the tabloid newspaper Kurir (2003-2007).

Key Words: Media and Ethnic Politics, Media Roles, Romani Minority, Stereotypes, Media Discourse, Media Representation, Tabloid

¹¹ *Кад чика да бону, Курир*, 6. август, 2006.

¹² *Робиње, Курир*, 29. јун, 2006.

¹³ Домоњи П, *Јавна реторика и дистрибуција стереотипа*, <http://www.ndnv.org/razlicitost/seminar1.html>